

بررسی حمایت‌های بیمه‌شدگان توسط سازمان تأمین اجتماعی با تأکید بر اصل ۲۹ قانون اساسی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۵/۲۰

عبدالله عباسی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۸/۲

خیرالله پروین^۲مصطفی سراجی^۳

چکیده

تأمین اجتماعی از جمله حقوق اساسی شهروندی است که در قالب برنامه‌های تأمین اجتماعی و خدمات عمومی رفاهی عمدتاً توسط دولت‌ها و یا سازمانهایی که از سوی دولت‌ها پدید آمده‌اند تأدیه می‌گردند. بنا به تعریف، تأمین اجتماعی راهکار قانونی یا عملی در زمینه عمومی است که برای امنیت اقتصادی و رفاه اجتماعی اشخاص و خانواده آنان در قبال نقصان درآمدی ناشی از بیکاری، پیری، بیماری و یا فوت و همچنین ارتقاء رفاه از طریق خدمات عمومی و حمایت‌های اقتصادی طراحی می‌شوند. تأمین اجتماعی برنامه‌ای است که منظور کاهش مخاطرات در زندگی و حمایت از افراد جامعه. در این برنامه‌ها در کنار پیری که یک فرآیند طبیعی و اجتناب‌ناپذیر است. حق برخورداری از تأمین اجتماعی به لحاظ گستردگی و ویژگی‌های خاص دیگر، در چهره یک نهاد و سازمان حقوقی ظاهر گردیده و علاوه بر محتوی مشخص دارای اصول کلی نیز می‌باشد. از حیث محتوی این حق به صورت حداقلی شامل شعب نه‌گانه حمایت‌های اجتماعی تحت عناوین مراقبت پزشکی، مزایای مربوط به حالات بیماری، بیکاری، سالخوردگی، حوادث کار، زایمان، ازکارافتادگی و نیز مزایای خانواده و بازماندگان است که باید برای آحاد جامعه تأمین شوند. انجام امور درمانی و بیمه مکمل درمان، امور بازنشستگی، وظیفه بیگری و مستمری‌گیری، ارائه خدمات بیمه‌ای اعم از بیمه عمر و حوادث و انواع بیمه‌های متداول در کشور، پرداخت کمک هزینه‌های قانونی، اعطاء انواع تسهیلات نظیر وام و کمک‌های بلاعوض و خدمات رفاهی و ... در سطح آحاد کارکنان شاغل و بازنشستگان و خانواده‌های آنها، از مهمترین رئوس تعهدات و حمایت‌های سازمان تأمین اجتماعی می‌باشد.

واژگان کلیدی: تأمین اجتماعی، اصل ۲۹ قانون اساسی، بازنشستگی، بیکاری، ازکارافتادگی

^۱دانشجوی دکتری رشته حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قشم، قشم، ایران

^۲استاد گروه حقوق، دانشگاه تهران، تهران، ایران*نویسنده مسئول

^۳استادیار گروه حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بندرعباس، بندرعباس، ایران

تکلیف دولت در برآوردن حداقل نیازهای بهداشتی و آموزشی و معیشتی، تکلیف بالتلیجه است نه به وسیله. اگرچه پس از انقلاب اسلامی تلاش‌های ارزشمندی در این مورد انجام گرفته است و در جهت حمایت از اقشار آسیب پذیر و بخصوص زنان بدون سرپرست و بدسرپرست می‌باشد اما کمک و یاری این نهادها به هیچ وجه کافی و وافی نبوده زیرا یکی از ویژگی‌های یک نظام تأمین اجتماعی مطلوب، جامعیت (فراگیری) و کفایت و تناسب آن است که کمک‌های این نهادها به هیچ عنوان تکافوی یک زندگی حداقلی را نخواهد داشت. برای رسیدن به آن نقطه آرمانی که همه مردم و رهبران انقلاب به دنبال آن بودند، عمل کردن و تعیین سیاست‌هایی برای اجرایی کردن اصل مغفول مانده قانون اساسی «اصل ۲۹ قانون اساسی»^۱ می‌باشد..

حق برخورداری از تأمین اجتماعی حقوقی است همگانی، که دولت موظف است طبق قوانین، از محل درآمدهای عمومی و درآمد حاصل از مشارکت مردم، خدمات و حمایت‌های مالی فوق را برای تک تک افراد کشور تأمین کند و برای دولت ایجاد تکلیف می‌کند تا از طریق سیاست‌گذاری و قانون‌گذاری جامع، منبع مالی پایداری را برای افراد جامعه تأسیس و زمینه استقرار عدالت اجتماعی را فراهم نماید. تعهد دولت در قبال این حقوق منجر به برقراری نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی گردید. حق برخورداری از تأمین اجتماعی به لحاظ گستردگی و ویژگی‌های خاص دیگر، در چهره یک نهاد و سازمان حقوقی ظاهر گردیده و علاوه بر محتوی مشخص دارای اصول کلی نیز می‌باشد. از حیث محتوی این حق به صورت حداقلی شامل شعب نه گانه حمایت‌های اجتماعی تحت عناوین مراقبت پزشکی، مزایای مربوط به حالات بیماری، بیکاری، سالخوردگی، حوادث کار، زایمان، ازکارافتادگی و نیز مزایای خانواده و بازماندگان است که باید برای آحاد جامعه تأمین شوند.

در این پژوهش، سعی می‌شود حمایت‌های بیمه شدگان توسط سازمان تأمین اجتماعی با تأکید بر اصل ۲۹ قانون اساسی مورد بررسی قرار گیرد.

مبحث اول - مفاهیم بنیادین

گفتار اول - مفهوم تأمین اجتماعی

مفهوم «تأمین اجتماعی»^۲، به شیوه‌های مختلف و متعددی تفسیر شده است. هر نویسنده‌ای، تعریف مختص به خود را از این مفهوم ارائه داده است. اصطلاح «تأمین اجتماعی» نه تنها برای عوام، بلکه برای اکثریت تحصیل کرده‌ها نیز

۱- اصل ۲۹ قانون اساسی مقرر می‌دارد: «برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، ازکارافتادگی، بی‌سرپرستی، در راه ماندگی، حوادث و سوانح نیاز به خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت‌های پزشکی به صورت بیمه و غیره حقی است همگانی که دولت مکلف است طبق قوانین از محل درآمدهای عمومی و درآمدهای حاصل از مشارکت مردم، خدمات و حمایت‌های مالی فوق را برای یک یک افراد کشور تأمین کند.»

۲- Social security

مفهوم روشن و واضحی ندارد و حداکثر، مفهومی در ردیف بیمه‌های اجتماعی از آن استنباط می‌شود، چراکه به نظر این موضوع مربوط به جوان بودن و تازگی بررسی‌های علمی در ارتباط با آن در جهان علی‌الخصوص کشورهای جهان سوم باشد^۱، البته زمینه‌های تاریخی بسیار قوی در زمینه ظهور تأمین اجتماعی در آسیا علی‌الخصوص کشور ما ایران وجود دارد.

مفهوم «تأمین اجتماعی» با توجه به ایدئولوژی‌های مختلف متفاوت است، عده‌ای آن را چاره‌ای برای حل مسأله عدم امنیت اقتصادی دانسته‌اند. گروهی دیگر آن را چیزی جز تأمین و تضمین درآمد نمی‌دانند و بالاخره برخی آن را یک سلسله اقدامات جهت ایجاد امنیت فکر و خیال انسان‌ها ذکر کرده‌اند.^۲

در برخی کشورها، قانون مفهوم «تأمین اجتماعی» را تعریف کرده است و در برخی کشورها نیز در صورت سکوت قانون، حداقل به بیان اینکه چه تمهیداتی از نظر حقوق داخلی به حوزه حقوق تأمین اجتماعی تعلق دارد، اکتفا شده است.^۳

در حقوق بین‌الملل با فقدان تعریف جامعی از «تأمین اجتماعی» روبرو هستیم. از این رو، سازمان بین‌المللی کار در سال ۱۹۴۹ اعلام کرد: «از تأمین اجتماعی هنوز تعریف مورد قبول (توافق شده) بین‌المللی وجود ندارد. همچنین همین سازمان در سال ۱۹۶۱ عنوان کرد که مفهوم تأمین اجتماعی از کشوری به کشور دیگر به گونه‌ای آشکار فرق می‌کند.»^۴

بعضی از نویسندگان سعی در تعریف «تأمین اجتماعی» به عنوان مجموعه‌ای از مزایای نقدی و غیرنقدی، همچنین ارائه برخی خدمات به افراد داشته‌اند. یکی از طرفداران، روش افراطی و انتزاعی نیل به تأمین اجتماعی، مفهوم تأمین اجتماعی را به روشنی چنین توصیف نموده است: «تأمین اجتماعی یک هدف و آرمان اجتماعی نمایشگر بنیاد جامعه‌ای است که در آن جامعه هر فرد از اعلی‌ترین درجه بهزیستی مادی در خور استعداد و امکانات و منابع تولیدی بهره‌مند است، شرایط نامطلوب مربوط به بیماری‌ها و انحرافات اجتماعی - اقتصادی، بیکاری‌های مداوم گروه‌های کثیری از مردم و هرگونه نابهنجاری از این قبیل با تأمین اجتماعی دمساز نیست، مادام که این بلایا و ریشه‌های سرطانی زایل نشده‌اند تأمین اجتماعی تنها یک افسانه ناپایدار است.»^۵ برخی دیگر از دانشمندان «تأمین اجتماعی» را «مجموعه اقدامات سازمان یافته‌ای که جامعه برای حمایت از اعضای خود به هنگام تنگناهای اقتصادی اجتماعی (مانند: بیماری، بیکاری، حادثه ناشی از کار، پیری و ازکارافتادگی و مرگ سرپرست خانواده که فرد و خانواده اش را دچار بحران می‌کند) پیش‌بینی و انجام می‌دهد» تعریف کرده‌اند.^۶

۱ - استوارسنگری، کوروش (۱۳۹۵) حقوق تأمین اجتماعی، تهران، انتشارات میزان، ص ۹.

۲ - همان.

۳ - پیترز، دنی (۱۳۹۴) تأمین اجتماعی مقدمه‌ای بر اصول اساسی، ترجمه: فراز فیروزمندی و سمیره احمدی، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، ص ۲۹.

۴ - ملکی، روح‌الله (۱۳۸۴) بررسی تأمین اجتماعی به عنوان یک حق بشری، نشریه حقوق اساسی، شماره ۵، سال سوم، ص ۱۴۶.

۵ - عمرانی، حیدرقلی (۱۳۸۲) مقدمه‌ای بر تأمین اجتماعی، تهران، چاپ سکه، ص ۱۵.

۶ - استوارسنگری، کوروش، پیشین، ص ۱۱.

همچنین «تأمین اجتماعی» حوزه ای از خدمات رفاه اجتماعی است که مرتبط با حمایت اجتماعی، در مقابل شرایط مشخص ناهنجاریهای اجتماعی مثل: فقر، پیری، ناتوانی، بیکاری خانواده های دارای فرزند و نظایر آن توسط دولت اعمال می شود. واژه های «تأمین اجتماعی» و «حمایت اجتماعی» گاهی هم به جای هم به کار می روند.^۱

تأمین اجتماعی دارای دو مفهوم موسع و مضیق است، در مفهوم وسیع به طیفی قابل توجه از خدمات رفاه اجتماعی اطلاق و در مفهوم مضیق برنامه خاصی است که مشخصاً تحت نام تأمین اجتماعی نامبرده می شود. از حیث تنوع کاربرد واژه تأمین اجتماعی یا اصطلاحات معادل آن می توان گفت که در ادبیات کشورهای مختلف، اصطلاح مذکور ممکن است برای موارد زیر به کار رود:

- ۱- بیمه اجتماعی که در آن دریافت کنندگان خدمات و مزایا در یک برنامه بیمه ای مشارکت دارند و معمولاً شامل: بازنشستگی، ازکارافتادگی، مستمری بازماندگان و بیمه بیکاری و ... می شود.
- ۲- حفظ درآمد که عمدتاً پرداخت و توزیع پول در حالات نقصان درآمد است. شامل: بازنشستگی، ازکارافتادگی و بیکاری
- ۳- خدماتی که به وسیله برخی سازمانهای متولی تأمین اجتماعی ارائه می شود ممکن است شامل مراقبت پزشکی و جنبه های کار و امور اجتماعی حتی روابط صنعتی شود.
- ۴- این واژه به ندرت برای نیازهای ضروری مثل دسترسی به ضروریات اولیه مثل: مسکن، لباس و غذا هم به کار می رود.^۲

گفتار دوم- مفهوم حق برخورداری از تأمین اجتماعی

حق برخورداری از تأمین اجتماعی یکی از مهمترین حقوق انسان هاست که در اسناد حقوق بشر، تعهدات بین المللی دولت ها و نیز قوانین اساسی مورد تأکید قرار گرفته است. این حق امروزه در چهره یک سازمان حقوقی با خصوصیات ویژه و محتوای مشخص (دارای استانداردهای حداقلی در سطح جهانی) ظاهر شده است و تأمین آن از یک رشته اصول کلی تبعیت می کند که در اعمال و تفسیر قوانین و مقررات ملی و بین المللی ناظر بر آن منشأ اثر هستند.^۳ همچنین می توان گفت: «حق بر تأمین اجتماعی بخشی از مجموعه سیاست های اجتماعی است که حیطة فعالیت آن نوسانات شدید درآمدی شهروندان جامعه است و هدف این نهاد، در مواقعی که شهروندان دچار قطع یا کاهش شدید درآمدی می شوند، رهایی دادن آنها از ترس و نیاز است. دولت ها با پیاده سازی نظام های تأمین اجتماعی مکلف به تأمین این حق هستند.»^۴

حق برخورداری از تأمین اجتماعی به لحاظ گستردگی و ویژگی های خاص دیگر، در چهره یک نهاد و سازمان حقوقی ظاهر گردیده و علاوه بر محتوی مشخص دارای اصول کلی نیز می باشد. از حیث محتوی این حق به صورت حداقلی شامل شعب نه گانه حمایت های اجتماعی تحت عناوین مراقبت پزشکی، مزایای مربوط به حالات بیماری، بیکاری،

۱- شهبازی نیا، مرتضی (۱۳۸۷) حق برخورداری از تأمین اجتماعی، فصلنامه تأمین اجتماعی، شماره ۳۰، سال نهم ص ۴۰.

۲- همان، ص ۴۱.

۳- شهبازی نیا، مرتضی، پیشین، ص ۳۵.

۴- میرزایی، علیرضا و میرزایی، زهرا (۱۳۹۴) ماهیت حق بر تأمین اجتماعی در اسلام، مطالعات حقوق بشر اسلامی، سال چهارم، شماره ۸، ص ۹۵.

سالخوردگی، حوادث کار، زایمان، ازکارافتادگی و نیز مزایای خانواده و بازماندگان است که باید برای آحاد جامعه تأمین شوند.

امروزه «حق بر تأمین اجتماعی» مسئولیت و تکالیف دولت‌ها قرار داده شده که هم در اسناد بین‌المللی و هم در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مورد تأکید ویژه قرار گرفته است.^۱

«حق بر تأمین اجتماعی» جزء «نسل دوم حقوق بشر» می‌باشد. حق‌های نسل دوم حقوق بشر، حقوق اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی می‌باشند که حق بر تأمین اجتماعی یکی از مهم‌ترین این حقوق می‌باشد. در نظام‌های حقوقی، حق بر تأمین اجتماعی تکلیفی است در زمره تکالیف دولت، بدین معنا که برعهده دولت است که در راستای ارتقای سطح زندگی شهروندان خود تا حد قابل قبول و در خور شأن و کرامت انسانی بکوشد.

مبحث دوم- حمایت‌های بیمه شدگان توسط سازمان تأمین اجتماعی

سازمان تأمین اجتماعی یک سازمان بیمه گر اجتماعی است که مأموریت اصلی آن پوشش کارگران مزد و حقوق بگیر (به صورت اجباری) و صاحبان حرف و مشاغل آزاد (به صورت اختیاری) است.

بر اساس قانون، سازمان تأمین اجتماعی یک نهاد عمومی غیردولتی است که بخش عمده منابع مالی آن از محل اخذ حق بیمه‌ها (با مشارکت بیمه شده و کارفرما) تأمین می‌شود و متکی به منابع دولتی نیست، به همین دلیل دارایی‌ها و سرمایه‌های آن متعلق به اقشار تحت پوشش در نسل‌های متوالی است. تکیه گاه اصلی این سازمان مشارکت سه جانبه کارفرمایان، بیمه شدگان و دولت در عرصه‌های مختلف سیاستگذاری، تصمیم‌گیری‌های کلان و تأمین منابع مالی است.^۲

اصول و مبانی بیمه‌گری این سازمان به نحوی تنظیم شده که بین اهداف اصلی و آن با اهداف کلان نظام اقتصادی کشور همسویی کامل وجود دارد. از یک سو، رونق فعالیت‌های تولیدی و صنعتی موجب افزایش جمعیت تحت پوشش بیمه اجتماعی و توییت بنیه مالی این سازمان می‌شود و از سوی دیگر، پوشش بیمه‌ای کارگران به اطمینان خاطر، ایجاد امنیت روحی و سلامت جسمی و در نهایت ارتقای بهره‌وری نیروی کار منجر می‌گردد. همچنین همه عواملی که فعالیت‌های اقتصادی و صنعتی را تحت تأثیر قرار دهد بر منابع و مصارف سازمان تأمین اجتماعی نیز اثرگذار است، از جمله این عوامل می‌توان به: بحران بیکاری، افزایش نرخ سالمندی، بی‌ثباتی در فعالیت‌های اقتصادی، افزایش حوادث و سوانح در کشور و رشد روزافزون هزینه‌های درمان اشاره کرد. تعهدات این سازمان برابر استاندارد‌های تعیین شده به وسیله سازمان بین‌المللی کار و سازمان بین‌المللی تأمین اجتماعی تنظیم شده و بالاترین حد این

^۱ - ذاکر بایستی زهی، محمد (۱۳۹۷) حق بر تأمین اجتماعی، به نقل از سایت: <http://www.ion.ir/news/429501> تاریخ دسترسی: ۱۳۹۸/۲/۲۰.

^۲ - غفاریان، جواد (۱۳۹۴) بررسی و تحلیل نظام بازنشستگی در سازمان تأمین اجتماعی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی، ص ۳۴.

استانداردها را دربرمی گیرد و چگونگی تحقق این تعهدات و ارائه خدمات به وسیله این سازمان را قانون معین کرده است.^۱

تعهدات درمانی این سازمان شامل کلیه خدمات کلینیکی، پاراکلینیکی، بیمارستانی، کمک ها و معاینات طبی و معالجات مربوط به دوران بارداری، زایمان و پس از آن و همچنین خدمات توانبخشی و تحویل وسایل کمک پزشکی است که در چارچوب مصوبات شورای عالی بیمه و مصوبات هیأت وزیران قابل ارائه است. روش های ارائه خدمات درمانی به بیمه شدگان عبارتند از:

- **روش درمان مستقیم:** در این روش با استفاده از مراکز درمانی و بیمارستان های ملی و اختصاصی سازمان تمامی بیمه شدگان اجباری مراجعه کننده به این مراکز به طور رایگان درمان می شوند.
- **روش درمان غیر مستقیم:** در این روش بیمه شدگان با پرداخت فرانشیز (ده درصد در بخش بستری و ۳۰ درصد در بخش سرپایی) از امکانات درمانی بخش دولتی و خصوصی (پزشکان، داروخانه ها، مراکز پاراکلینیکی، درمانگاه ها، پلی کلینک ها و بیمارستان ها و ...) طرف قرارداد سازمان استفاده می کنند.^۲

گفتار اول- حمایت ها و کمک های قانونی بلند مدت

مجموعه حمایت هایی که از سوی سازمان درخصوص بیمه شدگان در قالب تعهدات بلندمدت صورت می گیرد به شرح زیر می باشد:

- ۱- مستمری بازنشستگی، مستمری ازکارافتادگی کلی
- ۲- مستمری از کارافتادگی جزئی
- ۳- مستمری بازماندگان
- ۴- کمک عائله مندی، کمک هزینه اولاد،
- ۵- عیدی، مزایای نقدی، غیرنقدی و عیدی مستمری بگیران.^۳

بند اول- مستمری بازنشستگی

پرداخت مستمری بازنشستگی و تأمین شرایط زندگی مناسب برای بیمه شدگان به هنگام بازنشستگی، یکی از کارکردهای اصلی نظام بیمه های اجتماعی است و سازمان تأمین اجتماعی به عنوان محوری ترین بخش نظام بیمه های اجتماعی کشور، در قبال دریافت حق بیمه از بیمه شدگان در دوران اشتغال آنان، مسئولیت پرداخت مستمری و تأمین و ارائه خدمات درمانی به بیمه شدگان و خانواده آنان را در هنگام بازنشستگی برعهده دارد. بازنشستگی و درخواست آن برعهده بیمه شده است و کارفرما نمی تواند بیمه شده را وادار به بازنشسته شدن کند، البته لازم به توضیح است صرفاً

۱- نصیری، مرتضی (۱۳۸۲) جایگاه حقوقی سازمان تأمین اجتماعی در ساختار کلان مدیریت کشور، فصلنامه تأمین اجتماعی، شماره ۱۵، سال پنجم، ص ۴۴.
 ۲- همان، ص ۱۳۷.
 ۳- عراقی، عزت الله (۱۳۸۳) اهمیت و جایگاه حقوق تأمین اجتماعی، ۱۳۸۳، فصلنامه تأمین اجتماعی، پیش شماره، ص ۳۳.

در مواردی که بیمه شده مرد دارای ۶۵ سال تمام و بیمه شده زن دارای ۶۰ سال تمام یا بیشتر از آن بوده و حداقل سابقه لازم و قابل قبول را تا تاریخ تقاضای بازنشستگی داشته باشد، کارفرما می تواند بازنشستگی آنان را از سازمان تأمین اجتماعی درخواست کند.

این مستمری، در قبال خدمت و کاری که بیمه شده در دوران اشتغالش انجام داده است، پرداخت می شود.^۱

۱- مطابق ماده ۷۶ قانون تأمین اجتماعی، افرادی می توانند از مستمری بازنشستگی استفاده نمایند که این شرایط را دارا باشند:
ماده ۷۶ قانون تأمین اجتماعی مقرر می دارد: «مشمولین این قانون در صورت حائز بودن شرایط زیر حق استفاده از مستمری بازنشستگی را خواهند داشت:

۱. حداقل ده (۱۰) سال حق بیمه مقرر را قبل از تاریخ تقاضای بازنشستگی پرداخته باشند.
 ۲. سن مرد به شصت سال تمام و سن زن به پنجاه و پنج سال تمام رسیده باشد.
- تبصره ۱- کسانی که ۳۰ سال تمام کارکرده و در هر مورد حق بیمه مدت مزبور را به سازمان پرداخته باشند در صورتی که سن مردان ۵۰ سال و سن زنان ۴۵ سال تمام باشد می توانند تقاضای مستمری بازنشستگی نمایند.
- تبصره ۲:

الف- کارهای سخت و زیان آور کارهایی است که در آنها عوامل فیزیکی، شیمیایی، مکانیکی، بیولوژیکی محیط کار غیر استاندارد بوده و در اثر اشتغال کارگر ناشی به مراتب بالاتر از ظرفیت های طبیعی (جسمی و روانی) در وی ایجاد می شود که نتیجه آن بیماری شغلی و عوارض ناشی از آن بوده و بتوان با بکارگیری تمهیدات فنی، مهندسی، بهداشتی و ایمنی و غیره صفت و سخت و زیان آور بودن را از آن مشاغل کاهش داد یا حذف کرد.

۱. کارفرمایان کلیه کارگاههای مشمول قانون تأمین اجتماعی که تمام یا برخی از مشاغل آنها حسب تشخیص مراجع ذی ربط سخت و زیان آور اعلام شده است یا اعلام خواهد شد مکلفند ظرف دو سال از تاریخ تصویب این قانون نسبت به ایمن سازی عوامل شرایط محیط کار مطابق حد مجاز و استانداردهای مشخص شده در قانون کار و آئین نامه های مربوطه و سایر قوانین موضوعه در این زمینه اقدام کنند.
۲. کارفرمایان کارگاه های مشمول قانون تأمین اجتماعی مکلفند قبل از ارجاع کارهای سخت و زیان آور به بیمه شدگان، ضمن انجام معاینات پزشکی آنان از لحاظ قابلیت و استعداد جسمانی متناسب با نوع کارها رجوع داده شده (موضوع ماده ۹۰ قانون تأمین اجتماعی)، نسبت به انجام معاینات دوره های آنان که حداقل در هر سال نباید کمتر از یک بار باشد، به منظور آگاهی از روند سلامتی و تشخیص به هنگام بیماری و پیشگیری از فرسایش جسمی و روحی اقدام کنند. وزارتین بهداشت، درمان آموزش پزشکی و کار و امور اجتماعی مکلفند تمهیدات لازم را در انجان این بند به وسیله کارفرمایان اعمال کنند.

ب- حمایت ها:

۱. افرادی که حداقل ۲۰ سال متوالی و ۲۵ سال متناوب در کارهای سخت و زیان آور (مخل سلامتی) اشتغال داشته و در هر مورد حق بیمه مدت مذکور را به سازمان پرداخته باشند، میتوان تقاضای مستمری بازنشستگی کنند، هر سال سابقه پرداخت حق بیمه در کارهای سخت و زیان آور (۱/۵) سال محاسبه خواهد شد.
۲. در صورتی که بیمه شدگان موضوع این تبصره قبل از رسیدن به سن مقرر با کمتر از (۲۰) سال سابقه خدمت دچار فرسایش جسمی و روحی ناشی از اشتغال در کارهای سخت و زیان آور شوند با تأیید کمیسیون های پزشکی (موضوع ماده ۹۱ قانون تأمین اجتماعی) با هر میزان سن و سابقه خدمت از مزایای مندرج در این تبصره برخوردار خواهند شد.
۳. در مورد سایر بیمه شدگان حداقل سابقه پرداخت حق بیمه برای استفاده از مستمری بازنشستگی از تاریخ تصویب این قانون هر سال یک سال افزایش خواهد یافت تا آن که این حداقل به بیست سال تمام برسد.
۴. از تاریخ تصویب این قانون برای مشمولان این تبصره چهار درصد (۴٪) به نرخ حق بیمه در قانون تأمین اجتماعی افزوده خواهد شد که آن هم در صورت تقاضای مشمولان قانون، به طور یکجا یا به طور اقساطی به وسیله کارفرمایان پرداخت خواهد شد.
۵. تشخیص مشاغل سخت و زیان آور و چگونگی احراز توالی و تناوب اشتغال، نحوه تشخیص فرسایش جسمی و روحی و سایر موارد مطروحه در این تبصره به موجب آئین نامه ای خواهد بود که حداکثر ظرف چهارماه توسط سازمان تأمین اجتماعی و وزارتخانه های کار و امور اجتماعی و بهداشت و درمان و آموزش پزشکی تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.
۶. بیمه شدگانی که دارای سابقه پرداخت حق بیمه در کارهای سخت و زیان آور به تاریخ قبل از تاریخ تصویب این قانون باشند می توانند با استفاده از مزایای این قانون درخواست بازنشستگی نمایند. در این صورت با احراز شرایط توسط بیمه شده، کارفرمایان مربوطه مکلفند

الف- واجدین شرایط بازنشستگی

بیمه شدگانی که به سن قانونی (۶۰ سال برای مردان و ۵۵ سال برای زنان) برسند، در صورتی که دارای حداقل سابقه پرداخت حق بیمه برای سال مورد نظر باشند، می توانند تقاضای بازنشستگی کنند. حداقل سابقه پرداخت حق بیمه تا تاریخ ۱۳۸۱/۷/۱۴ ده سال تمام بوده که با گذشت هر سال، یک سال به این سابقه اضافه می شود تا به بیست سال برسد. البته در چند مورد استثنایایی به شرح ذیل وجود دارد:

- وقتی که بیمه شده مرد یا زن حداقل ۳۰ سال تمام سابقه پرداخت حق بیمه داشته باشد، سن وی برای بازنشستگی از ۶۰ به ۵۰ سال برای مردان و از ۵۵ سال به ۴۵ سال برای زنان کاهش می یابد.
- با توجه به محاسبه هر سال پرداخت حق بیمه در مشاغل سخت و زیان آور به میزان یک و نیم سال، بیمه شدگان با داشتن ۲۰ سال سابقه پرداخت حق بیمه به صورت متوالی و ۲۵ سال به صورت متناوب بدون توجه به شرط سنی می توانند درخواست بازنشستگی نمایند.
- بیمه شدگانی که حداقل ۳۵ سال تمام سابقه پرداخت حق بیمه داشته باشند، شرط سنی برای بازنشستگی آنان حذف می شود و این عده بیمه شدگان با هر سنی می توانند درخواست بازنشستگی کنند.
- زنان بیمه شده مشمول قانون کار می توانند با ۲۰ سال سابقه کار و پرداخت حق بیمه و ۴۲ سال سن با ۲۰ روز حقوق می توانند بازنشسته شوند.

ب- نحوه محاسبه مستمری بازنشستگی

در تعیین میزان مستمری قابل پرداخت به بازنشستگان تحت پوشش سازمان دو عامل: سابقه پرداخت حق بیمه و حقوق و مزایای مبنای کسر حق بیمه نقش اساسی داشته و مستمری بازنشستگی که از مجموع متوسط مزد یا حقوق بیمه شده در آخرین دو سال اشتغال بیمه شده تقسیم بر ۲۴ بدست می آید در سابقه پرداخت حق بیمه ضرب شده و بر عدد ۳۰ تقسیم می شود.^۱

بند دوم- مستمری از کارافتادگی

بیمه شده ای که طبق نظر پزشک معالج، توانایی خود را برای کار به صورت کامل و یا جزئی از دست دهد، پس از مراجعه به شعب تأمین اجتماعی به کمیسیون پزشکی معرفی و این کمیسیون پس از معاینه بیمه شده و بررسی سوابق

حق بیمه مربوطه و میزان مستمری برقراری را تا احراز شرایط مندرج در تبصره (۲) و همچنین چهاردرصد (۴٪) میزان مستمری برقراری نسبت به سنوات قبل از تصویب این قانون را یکجا به سازمان پرداخت نماید.

تبصره ۳- بیمه شدگانی که دارای (۳۵) سال تمام سابقه پرداخت حق بیمه باشند می توانند بدون در نظر گرفتن شرط سنی مقرر در قانون تقاضای بازنشستگی نمایند.

تبصره ۴- زنان کارگر با داشتن (۲۰) سال سابقه کار و (۴۲) سال سن به شرط پرداخت حق بیمه با (۲۰) روز حقوق می توانند بازنشسته شوند.

۱- نصیری، مرتضی (۱۳۸۲) جایگاه حقوقی سازمان تأمین اجتماعی در ساختار کلان مدیریت کشور، فصلنامه تأمین اجتماعی، شماره ۱۵، سال پنجم، صص ۴۶ - ۵۲.

پزشکی وی، نسبت به صدور رأی با تعیین درصد ازکارافتادگی اقدام و مراتب به شعبه ذیربط محل واریز حق بیمه اعلام می گردد. اگر درصد ازکارافتادگی بین ۱۰ تا ۳۳ درصد باشد و بیمه شده بر اثر حوادث ناشی از کار، دچار آسیب شده باشد، استحقاق دریافت غرامت مقطوع نقص عضو را خواهد داشت. اگر میزان کاهش توانایی بین ۳۳ تا ۶۶ درصد بوده و صدمه وارده ناشی از حادثه کار باشد، بیمه شده ازکارافتاده جزئی و اگر درصد صدمه وارده بالاتر از ۶۶ درصد باشد، بیمه شده ازکارافتاده کلی شناخته خواهد شد. البته این پوشش صرفاً برای بیمه شدگان اجباری بوده و تنها بیمه شدگانی ازکارافتاده کلی شناخته خواهند شد که ظرف ده سال قبل از وقوع حادثه غیر ناشی از کار یا شروع بیماری منجر به ازکارافتادگی کلی دارای یک سال سابقه پرداخت حق بیمه نزد سازمان بوده و ظرف یکسال قبل از وقوع حادثه یا بیماری مورد بحث دارای ۹۰ روز سابقه پرداخت حق بیمه باشد.

میزان مستمری از کار افتادگی و نحوه محاسبه: میزان مزد حقوق مبنای کسر حق بیمه، ملاک اصلی در تعیین مبلغ ریالی بسیاری از حمایت های تأمین اجتماعی است، بنابراین بیمه شدگان بایستی مزد واقعی دریافتی خود را در لیست های بیمه درج و اظهار نمایند.

مستمری ازکارافتادگی به بیمه شدگانی پرداخت می شود که طبق نظر پزشک معالج و کمیسیون های پزشکی مطابق ماده ۹۱ قانون تأمین اجتماعی توانایی کار خود را به صورت کلی یا جزئی از دست داده باشد.

حمایت مستمر از بیمه شدگانی که در معرض خطرات و آسیب های جسمی و مالی قرار می گیرند، یکی از مهم ترین کارکردهای تأمین اجتماعی است و بر همین اساس، پس از وقوع حادثه یا ابتلا به بیماری، با ارائه خدمات توانبخشی تلاش خواهد شد تا سلامت یا قابلیت های سودمند، به بیمه شده بازگردانده شود.

ازکارافتادگی - که جزء تعهدات پیش بینی شده در قوانین بیمه های اجتماعی، از جمله در قانون تأمین اجتماعی بند «د» ماده ۳ قانون) است - در زمره تعهدات بلندمدت قرار دارد و از آنجا که بیماری ها و حوادث، به عنوان عوامل مهم در بروز ازکارافتادگی محسوب می شوند، با لحاظ میزان آسیب های جسمی و روحی وارد شده به فرد، به انواع کلی، جزئی و غرامت مقطوع نقص عضو تقسیم می شود.

طبق ماده ۷۵ قانون تأمین اجتماعی: «بیمه شده ای که ظرف ۱۰ سال قبل از وقوع حادثه غیر ناشی از کار یا ابتلا به بیماری (تاریخ شروع بیماری منجر به ازکارافتادگی) حداقل حق بیمه یک سال کار را - که متضمن حق بیمه ۹۰ روز کار ظرف یک سال قبل از وقوع حادثه یا بیماری منجر به ازکارافتادگی است - پرداخت کرده باشد، در صورت ازکارافتادگی، حق استفاده از مستمری ازکارافتادگی کلی غیر ناشی از کار ماهانه را خواهد داشت.»

به زبان ساده تر، جهت برقراری مستمری ازکارافتادگی غیر ناشی از کار، دو شرط زیر به طور همزمان لازم است:

۱- دارا بودن حداقل یک سال (۳۶۵ روز) سابقه پرداخت حق بیمه ظرف ۱۰ سال قبل از تاریخ حادثه یا شروع

بیماری منجر به ازکارافتادگی

۲- دارا بودن حداقل ۹۰ روز سابقه پرداخت حق بیمه ظرف یک سال قبل از تاریخ حادثه یا شروع بیماری منجر به

ازکارافتادگی

بدیهی است چنانچه یکی از دو شرط فوق تحقق یابد، امکان برقراری مستمری ازکارافتادگی کلی غیرناشی از کار، میسر نیست.

ضمناً جهت برقراری مستمری از کارافتادگی در اثر حادثه ناشی از کار، نیازی به احراز شرایط ماده ۷۵ قانون نیست و این نوع مستمری با دارا بودن حتی یک روز سابقه، برابر مقررات برقرار شده و خسارت وارد شده به تأمین اجتماعی، با توجه به میزان تقصیر کارفرما در حادثه منجر به از کارافتادگی بیمه شده، براساس ماده ۶۶ قانون تأمین اجتماعی، از وی (کارفرما) مطالبه و وصول می‌شود.

مرجع تشخیص از کارافتادگی: طبق ماده ۷۰ قانون تأمین اجتماعی، مرجع تشخیص از کارافتادگی کمیسیون های پزشکی مذکور در ماده ۹۱ قانون می باشند، بدین معنی که پزشک معالج پس از انجام خدمات توانبخشی و درمان چنانچه فرد بیمه شده را غیر قابل علاج تشخیص دهد، این امر را گواهی می نماید و سپس کمیسیون های پزشکی بر اساس آن اعلام نظر و اقدام به صدور رأی می نمایند.

در ماده ۹۱ قانون تأمین اجتماعی جایگاه کمیسیون های پزشکی مشخص و مقرر شده است: «برای تعیین میزان از کار افتادگی جسمی و روحی بیمه شدگان و افراد خانواده آنها کمیسیون های بدوی و تجدیدنظر پزشکی تشکیل خواهد شد، ترتیب تشکیل و تعیین اعضا و ترتیب رسیدگی و صدور رأی بر اساس جدول میزان از کار افتادگی طبق آیین نامه ای خواهد بود که به پیشنهاد سازمان و تصویب شورای عالی رسیده است.»

آخرین آیین نامه در تاریخ ۶۶/۳/۶ به تصویب شورای عالی تأمین اجتماعی رسیده که در تاریخ ۱۳۷۱/۷/۱۹ اصلاحاتی به آن وارد شده است. این آیین نامه که مشتمل بر ۱۲ ماده و ۷ تبصره می باشد، در یکصد و هشتاد و ششمین جلسه شورای عالی مورخ ۶۶/۳/۶ تصویب و به مرحله اجرا درآمده است. طبق ماده یک آیین نامه اجرایی مذکور، تشکیل کمیسیون های پزشکی بدوی و تجدیدنظر به عهده سازمان تأمین اجتماعی خواهد بود. برحسب فراهم بودن امکانات در یکی از واحدهای سازمان و یا یکی از مراکز درمانی بنا به تشخیص سازمان، این کمیسیون ها طبق ماده ۲ این آیین نامه باید تشکیل گردند. چنانچه امکان تشکیل کمیسیون های پزشکی بدوی و تجدیدنظر با توجه به شرایط مندرج در این آیین نامه فراهم نباشد، لازم است سازمان فرد بیمه شده را به یکی از نزدیکترین کمیسیون های متشکله در سایر شهرستان ها معرفی نماید. (ماده ۳)^۱

بند سوم - مستمری بازماندگان

با فوت مستمری بگیر بازنشسته و از کارافتاده تحت پوشش تأمین اجتماعی، خانواده و بازماندگان وی با احراز شرایط پیش بینی شده در قانون تحت حمایت قرار می گیرند، بازماندگان بیمه شده ای که بر اثر حادثه ناشی از کار و یا بیماری های حرفه ای فوت می کنند نیز به همین ترتیب از حمایت سازمان تأمین اجتماعی برخوردار می شوند، اما اگر فوت بیمه شده شاغل، ناشی از حوادث و بیماریهای عادی باشد، حمایت از بازماندگان وی تابع شرایط خاصی خواهد بود. شرایط پرداخت و مشمولین دریافت مستمری بیمه شدگان شاغل:

^۱ - سیر تا پیاز از کار افتادگی (شرایط + مراحل + محاسبه مستمری) به نقل از سایت: <https://www.bidbarg.com> تاریخ دسترسی:

- بیمه شده فوت شده ای که در ۱۰ سال آخر حیات خود حداقل حق بیمه یکسال را پرداخت کرده باشد، مشروط به آنکه ۹۰ روز حق بیمه در آخرین سال حیات او پرداخت شده باشد، بازماندگانش مشمول دریافت مستمری خواهند شد. در غیر این صورت، بایستی یکی از شرایط ذیل احراز گردد.
 - در صورتی که بیمه شده متوفی بیش از ۲۰ سال سابقه پرداخت حق بیمه داشته باشد.
 - در صورتی که سابقه پرداخت حق بیمه بین ۱۰ الی ۲۰ سال باشد، مستمری به نسبت سنوات پرداخت حق بیمه به بازماندگان پرداخت می شود.
 - در صورتی که سابقه پرداخت حق بیمه ۱ تا ۱۰ سال باشد و فوت بیمه شده بعد از تاریخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۰ رخ داده باشد، بازماندگان واجد شرایط وی مشمول دریافت غرامت مقطوع فوت خواهند بود.
 - همسر بیمه شده متوفی تا زمانی که ازدواج دائم نکرده مشمول دریافت مستمری خواهد بود.
 - فرزندان ذکور متوفی در صورتی که سن آنان کمتر از ۱۸ سال بوده و یا منحصرأ به تحصیل اشتغال داشته و یا به علت بیماری و نقص عضو طبق نظر کمیسیون پزشکی از کارافتاده باشد، فرزندان اناث نیز تا تاریخ ازدواج و یا اشتغال بکار
 - پدر و مادر متوفی در صورتی که تحت تکفل وی بوده و سن پدر بیش از ۶۰ و سن مادر بیش از ۵۵ سال باشد و یا به تشخیص کمیسیون پزشکی از کارافتاده باشند (با هر سنی) و در حال دریافت مستمری از سازمان نباشند مشمول دریافت مستمری خواهند بود.
 - شوهر بیمه شده یا مستمری بگیر زن متوفی در صورتی که تحت تکفل بیمه شده بوده و یا طبق نظر کمیسیون پزشکی از کارافتاده باشد و همچنین فرزندان وی و پدر و مادرش طبق شرایط مندرج در بند قبلی مشمول دریافت مستمری خواهند بود.^۱
- سهم بازماندگان متوفی و نحوه محاسبه و سایر شرایط آن:
- سهم همسر متوفی ۵۰ درصد کل مستمری استحقاقی بیمه شده است و در صورتی بیمه شده متوفی و یا مستمری بگیر دارای چند همسر دائم باشد ۵۰ درصد مستمری به نسبت مساوی بین همسران تقسیم می گردد.
 - سهم هر فرزند متوفی معادل ۲۵ درصد مستمری استحقاقی و در صورتی که هم مادر و هم پدر خود را از دست داده باشند این میزان دو برابر خواهد بود.
 - سهم هر یک از پدر و مادر متوفی معادل ۲۰ درصد مستمری استحقاقی خواهد بود.
 - مجموع مستمری بازماندگان متوفی نباید از میزان مستمری استحقاقی تجاوز کند در غیر این صورت، به نسبت سهم هر یک مستمری بگیران، میزان مستمری کاهش داده خواهد شد.
 - مستمری همسران بیمه شدگان متوفی در صورت ازدواج مجدد دائم قطع می شود و در صورت فوت شوهر دوم و عدم دریافت مستمری از جانب وی مجدداً مستمری قبلی برقرار خواهد شد.^۱

۱ - جعفری، فاطمه (۱۳۸۶) مطالعه تطبیقی مستمری بازماندگان در اسناد بین المللی - حقوق ایران، امریکا، فرانسه، ایتالیا و...، فصلنامه داخلی سازمان تأمین اجتماعی، شماره ۹، سال دوم، صص ۲۴ و ۲۵.

گفتار دوم- حمایت ها و کمک های قانونی کوتاه مدت

بر اساس مفاد ماده ۳ قانون تأسیس تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴، مجموعه حمایت هایی که از سوی سازمان درخصوص بیمه شدگان در قالب تعهدات کوتاه مدت صورت می گیرد به شرح زیر می باشد:

- ۱- حمایت در برابر حوادث، بیماریها و بارداری
- ۲- غرامت دستمزد ایام بیماری و همراه بیمار
- ۳- کمک هزینه کفن و دفن
- ۴- کمک هزینه ازدواج
- ۵- مقرری بیمه بیکاری
- ۶- غرامت دستمزد ایام بارداری
- ۷- پرداخت هزینه وسایل کمک پزشکی (اورتز و پروتز)

بند اول- حمایت در برابر حوادث، بیماری ها و بارداری

بیمه شدگان و افراد خانواده آنان از زمانی که مشمول مقررات قانون تأمین اجتماعی قرار می گیرند، در صورت مصدوم شدن بر اثر حوادث و یا ابتلاء به بیماری، می توانند از خدمات درمانی سازمان استفاده کنند. همچنین افراد خانواده بیمه شده (همسر، فرزندان، پدر و مادر) که تحت تکفل او باشند، می توانند به عنوان بیمه شده تبعی از خدمات درمانی یاد شده، استفاده کنند. علاوه بر این، مستمری بگیران تحت پوشش سازمان (بازنشستگان، ازکارافتادگان و بازماندگان) و مقرری بگیران بیمه بیکاری نیز تحت پوشش خدمات درمانی این سازمان هستند.^۲

بند دوم- غرامت دستمزد ایام بیماری

پرداخت غرامت دستمزد، یکی از انواع حمایت های سازمان تأمین اجتماعی است. هر بیمه شده ای ممکن است در طول سال های متمادی کار و تلاش و خدمت، به دلایل شغلی و یا غیر از آن، دچار حادثه و بیماری شود و به طور موقت قادر به کار نباشد. غرامت دستمزد به وجوهی اطلاق می شود که از سوی سازمان به بیمه شدگانی که به سبب بیماری و یا آسیب های ناشی از حادثه، به طور موقت قادر به کار نیستند، پرداخت می شود.

الف- شرایط پرداخت غرامت دستمزد ایام بیماری

بیمه شدگانی که تحت معالجات پزشکی و یا درمان های توانبخشی قرار می گیرند، چنانچه برحسب تشخیص پزشک معالج موقتاً قادر به کار نباشند، استحقاق دریافت غرامت دستمزد را به توجه به شرایط ذیل دارا خواهند بود:

۱- نصیری، مرتضی، پیشین، صص ۶۹ - ۷۲.

۲- همان، صص ۱۳۶.

- عدم اشتغال به کار (در صورتی که بیمه شده علی رغم بیماری به کار ادامه دهد، غرامت دستمزد به وی پرداخت نخواهد شد)
- عدم دریافت مزد یا حقوق در طول ایام بیماری و عدم درج حقوق و مزایا در لیست بیمه
- قبل از شروع بیماری، رابطه کارگری و کارفرمایی قطع نشده باشد
- مدت استراحت بیمه شده به تأیید پزشک معالج یا شورای پزشکی سازمان تأمین اجتماعی برسد
- بیمه شده در ایام بیماری بازخرید یا اخراج و یا استعفاء نداده باشد
- برای مدت پرداخت غرامت دستمزد، محدودیت زمانی وجود ندارد و تا زمانی که بیمه شده برحسب تشخیص سازمان قادر به کار نباشد و به موجب مقررات تأمین اجتماعی، از کارافتاده شناخته نشده باشد، پرداخت غرامت ادامه خواهد داشت
- غرامت دستمزد از اولین روزی که بیمه شده بر اثر حادثه یا بیماری حرفه ای قادر به کار نباشد، پرداخت می شود
- غرامت دستمزد برای بیمه شدگانی که بر اثر بیماری در بیمارستان بستری می شوند، از روز اولین روز محاسبه و برای بیمارانی که بر اثر بیماری عادی قادر به کار نباشند و سرپایی درمان شوند از روز چهارم محاسبه و پرداخت می شود

ب- نحوه محاسبه غرامت دستمزد ایام بیماری

- میزان غرامت دستمزد ایام بیماری براساس آخرین مزد یا حقوق روزانه آنان پیش از وقوع بیماری براساس شرایط ذیل محاسبه و پرداخت می شود:
- غرامت دستمزد ایام بیماری بیمه شده متاهل و یا بیمه شده ای که پدر و مادرش در تکفل او هستند بر مبنای $\frac{3}{4}$ آخرین مزد یا حقوق روزانه وی محاسبه می شود
 - غرامت دستمزد ایام بیماری بیمه شده مجرد و غیر تحت تکفل در صورتی که به هزینه سازمان بستری شود بر مبنای $\frac{1}{2}$ آخرین مزد یا حقوق روزانه وی و در غیر این صورت، بر مبنای $\frac{2}{3}$ آن محاسبه می شود
 - آخرین مزد یا حقوق روزانه بیمه شده که مبنای تعیین غرامت دستمزد قرار میگیرد از طریق تقسیم مجموع مزد یا حقوق مبنای کسر حق بیمه، بیمه شده در آخرین ۹۰ روز پیش از استراحت، بر روزهای کارکرد وی در این ۹۰ روز محاسبه می شود.^۱

بند سوم- کمک هزینه کفن و دفن

یکی از انواع حمایت های سازمان تأمین اجتماعی پرداخت کمک هزینه کفن و دفن به خانواده بیمه شدگان متوفی است که هدف از آن جبران قسمتی از هزینه های بازماندگان افراد مشمول قانون تأمین اجتماعی است که برای کفن و دفن بیمه شده متقبل شده اند می باشد که براساس بند ۱۸ ماده ۲ قانون تأمین اجتماعی انجام می گیرد.^۱

^۱ - نصیری، مرتضی، پیشین، صص ۵۳ - ۶۰.

بند چهارم - کمک هزینه ازدواج

کمک هزینه ازدواج در راستای ترغیب بیمه شدگان به ازدواج به بیمه شدگانی که برای بار اول ازدواج می کنند، پرداخت می شود و میزان آن معادل یک ماه متوسط مزد یا حقوق بیمه شده است. این کمک هزینه به شرطی قابل پرداخت است که :

- اولین ازدواج بیمه شده باشد.
- عقد ازدواج از نوع دائم بوده و در دفتر رسمی ازدواج به ثبت رسیده باشد.
- در تاریخ ثبت ازدواج رابطه استخدامی بیمه شده با کارفرما و تأمین اجتماعی قطع نشده و مشغول بکار باشد.
- بیمه شده در ۵ سال پیش از ازدواج حداقل سابقه پرداخت ۷۲۰ روز حق بیمه به شعب تأمین اجتماعی را داشته باشد.

بند پنجم - مقرری بیمه بیکاری

بیکار از نظر قانون بیمه بیکاری، بیمه شده ای است که بدون میل و اراده بیکار شود و آماده به کار باشد، بیمه شده ای که کار خود را به صورت غیر ارادی از دست دهد، برای دریافت مقرری بیمه بیکاری حداکثر ظرف مدت ۳۰ روز از تاریخ بیکاری، موضوع را به واحدهای اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی اطلاع داده و آمادگی خود را برای اشتغال به کار تخصصی خود و یا کار مشابه آن اعلام کند.

واجدین شرایط دریافت مقرری بیمه بیکاری عبارتند از:

- مشمول قانون کار و تأمین اجتماعی باشد.
- تبعه کشورهای خارجی نباشد.
- مستمری بگیر بازنشسته و یا از کارافتاده کلی نباشد.
- بیمه شده قبل از بیکار شدن حداقل شش ماه سابقه پرداخت حق بیمه داشته باشد.
- بیمه شدگانی که به علت حوادث غیر مترقبه بیکار می شوند، برای دریافت مقرری بیمه بیکاری، نیاز به داشتن حداقل سابقه پرداخت حق بیمه ندارند حتی اگر روز اول شروع بکار، بیکار شوند.
- بیمه شدگان باید در دوره های کارآموزی و سواد آموزی که از سوی ادارات تعاون، کار و رفاه اجتماعی برگزار می شود شرکت کرده و گواهی لازم را به شعب تأمین اجتماعی ارائه نمایند.
- بیکار شدگانی که وفق مقررات قانون کار و حسب آراء صادره از مراجع حل اختلاف مقرر در این قانون به دلیل قصور در انجام وظیفه و یا نقض آیین نامه های انضباطی کارگاه توسط کارفرما اخراج می شود، مستحق دریافت مقرری بیمه بیکاری نخواهد بود.

۱- بند ۱۸ ماده ۲ قانون تأمین اجتماعی تصریح می کند: « کمک کفن و دفن مبلغ مقطوعی است که به منظور تأمین هزینه های مربوط به کفن و دفن بیمه شده در مواردی که خانواده او این امر را به عهده می گیرند پرداخت می گردد.»

- چنانچه بیمه شده بیکار، اشتغال مجدد خود را اعلام نکند و به رغم اشتغال همچنان به دریافت مقرری بیمه بیکاری ادامه دهد باید مقرری دریافتی از زمان اشتغال را به تأمین اجتماعی برگرداند.
- مدت پرداخت مقرری بیمه بیکاری به بیمه شدگان واجد شرایط، به سابقه پرداخت حق بیمه از سوی آنان بستگی دارد و در هر حال مدت آن از ۳۶ ماه برای بیمه شدگان مجرد و ۵۰ ماه برای بیمه شدگان متأهل و متکفل بیشتر نیست.

بند ششم- غرامت دستمزد ایام بارداری

سازمان تأمین اجتماعی علاوه بر ارائه خدمات پزشکی به بیمه شدگان زن در ایام بارداری، برای جبران کاهش و یا قطع درآمد در هنگام مرخصی زایمان، کمک هزینه بارداری نیز به آنان پرداخت می کند، بانوان بیمه شده مشمول قانون تأمین اجتماعی که واجد شرایط لازم باشند، در دوران استراحت ایام بارداری می توانند از سازمان تأمین اجتماعی غرامت دستمزد دریافت کنند.

شرایط دریافت کمک هزینه بارداری عبارت است از:

- ظرف مدت یکسال پیش از زایمان، حق بیمه ۶۰ روز کار را به سازمان تأمین اجتماعی پرداخت کرده باشند.
 - در مدت استراحت ایام بارداری، به کار اشتغال نداشته باشد.
 - از کارفرما در مدت استراحت ایام بارداری مزد یا حقوق دریافت نکرده باشد.
 - روز قبل از شروع استراحت مشغول بکار بوده و یا در مرخصی استحقاقی باشد.
 - زایمان مربوط به فرزند چهارم به بعد نباشد (مگر اینکه فرزندان قبلی به هر علتی از ردیف خارج شده باشند که در این صورت، صرفاً بابت فرزند چهارم با احراز شرایط قانونی ممکن خواهد بود)
 - غرامت دستمزد ایام بارداری، با ارائه گواهی پزشک معالج یا بیمارستان و تصویر گواهی ولادت یا شناسنامه فرزند از شعب امین اجتماعی قابل وصول است.
 - مدت دریافت کمک هزینه بارداری، جزء سوابق بیمه ای، بیمه شدگان زن محاسبه می شود.
- در خصوص مدت و میزان پرداخت کمک هزینه بارداری باید گفت:
- کمک هزینه بارداری از اولین روز شروع استراحت، محاسبه و پرداخت می شود.
 - میزان غرامت دستمزد ایام بارداری معادل دو سوم آخرین مزد یا حقوق بیمه شده است، نحوه محاسبه آخرین مزد یا حقوق بیمه شده نیز به این ترتیب است که کل مبالغی که بیمه شده در آخرین ۹۰ روز قبل از استراحت دریافت کرده است با هم جمع شده و بر روزهای کارکرد بیمه شده در این مدت تقسیم می شود.^۱

بند هفتم- پرداخت هزینه وسایل کمک پزشکی

^۱ - نعیمی، عمران و همکاران (۱۳۹۵) قانون تأمین اجتماعی در نظم حقوقی کنونی، تهران، انتشارات جنگل جاودانه، ص ۹۸.

چنانچه یکی از مضمولان قانون تأمین اجتماعی طبق تجویز پزشک، نیاز به یکی از انواع وسایل کمک پزشکی مندرج در فهرست تعهدات داشته باشد، سازمان تأمین اجتماعی در مورد تأمین و تحویل وسایل مورد نیاز «پروتز» و «اورتز» از او حمایت خواهد کرد.

بیمه شدگان اجباری، اختیاری، مستمری بگیران و مقرری بگیران بیمه بیکاری به همراه افراد تحت تکفل، مضمولان دریافت هزینه وسایل کمک پزشکی هستند. این افراد در صورت نیاز به وسایل کمک پزشکی، پس از تهیه این وسایل می توانند براساس ضوابط و دستورالعمل های موجود، کمک هزینه پیش بینی شده در این زمینه را دریافت کنند. نوع و دوره های زمانی پرداخت هزینه وسایل کمک پزشکی:

- هزینه شیشه عینک طبی هر ۲ سال یک بار
- هزینه سمعک هر ۱۰ سال یک بار
- هزینه چشم مصنوعی هر ۵ سال یک بار
- هزینه کفش طبی کلاب فوت هر دو سال یک بار تا پایان ۱۵ سالگی
- ویلچر هر ۱۰ سال یک بار
- دست و پای مصنوعی هر ۱۰ سال یک بار
- کتاکت لنز هر ۱۰ سال یک بار
- سایر پروتزاها و اورتزها فقط یک بار.^۱

بند هشتم - غرامت نقص مقطوع

حمایت سازمان تأمین اجتماعی از حادثه دیدگان ناشی از کار، مشروط به سابقه حق بیمه نیست و مزایای قانونی بدون توجه به این سوابق ارائه می شود. در واقع، در حوادث ناشی از کار، تعهدات سازمان تأمین اجتماعی شامل: درمان، غرامت دستمزد و برقراری مستمری های بازماندگان، از کارافتادگی کلی و جزئی و غرامت مقطوع نقص عضو مشروط به داشتن سابقه پرداخت حق بیمه نیست و بدون توجه به سوابق بیمه ای بیمه شده، مزایای قانونی ارائه می شود.^۲

به استناد ماده ۶۰ قانون تأمین اجتماعی، حوادث ناشی از کار، حوادثی است که در حین انجام وظیفه و به سبب آن برای بیمه شده اتفاق می افتد. مقصود از حین انجام وظیفه تمام اوقاتی است که بیمه شده در کارگاه یا مؤسسات وابسته یا ساختمان ها و محوطه آن مشغول کار باشد و یا به دستور کارفرما در خارج از محوطه کارگاه عهده دار انجام مأموریتی باشد.^۳

۱ - همان، صص ۹۸ - ۱۰۰.

۲ - پرداخت غرامت نقص عضو و برقراری مستمری بازماندگان بدون توجه به «سابقه بیمه»، به نقل از سایت:

<https://www.isna.ir/news/97021608495> تاریخ دسترسی: ۱۳۹۸/۵/۲۰.

۳ - اوقات مراجعه به درمانگاه یا بیمارستان و یا برای معالجات درمانی و توانبخشی و اوقات رفت و برگشت بیمه شده از منزل به کارگاه جزو اوقات انجام وظیفه محسوب می شود، مشروط بر اینکه حادثه در زمان عادی رفت و برگشت به کارگاه اتفاق افتاده باشد. همچنین حادثه ای که برای بیمه شده حین اقدام برای نجات سایر بیمه شدگان و مساعدت به آنان اتفاق می افتد، حادثه ناشی از کار محسوب می شود. در ضمن کارفرما موظف است ضمن اقدام برای جلوگیری از تشدید اثرات حادثه، گزارش حادثه را نیز حداکثر ظرف سه روز اداری به اطلاع شعبه تأمین اجتماعی محل برساند.

در حقیقت، به بیمه شدگانی که به علت حادثه ناشی از کار، طبق تشخیص کمیسیون پزشکی، بین ۱۰ تا ۳۳ درصد کارایی خود را از دست داده باشند، غرامت نقص عضو مقطوع پرداخت می شود.

بر اساس ماده ۷۴ قانون تامین اجتماعی: میزان غرامت مقطوع نقص عضو عبارت است از: سی و شش برابر مستمری استحقاقی مقرر در ماده ۷۲ این قانون ضربدر درصد ازکارافتادگی.^۱

نتیجه گیری

در یک نظام جامع تامین اجتماعی، مجموعه ای از راهبردها، برنامه ها و فعالیت های جامعه برای حفظ سطح درآمد فرد یا خانواده و در نهایت ارتقای سطح رفاه عمومی آنان مورد توجه قرار می گیرد. در این میان، «حق برخورداری از تامین اجتماعی» یکی از مهمترین حقوق انسانهاست که در اسناد حقوق بشر، تعهدات بین المللی دولت ها و نیز قوانین اساسی و عادی مورد تأکید قرار گرفته است. هدف اصلی این حقوق، برقراری برابری و عدالت اجتماعی است که قانونگذار اساسی جمهوری اسلامی ایران چندین اصل را به این حقوق اختصاص داده است. از جمله: در اصل سی ام، تامین نیازهای مسکن، خوراک، پوشاک و ... از جمله وظایف دولت قرار داده شده است. همچنین در اصل بیست و هشتم، دولت را موظف ساخته است که با رعایت نیاز جامعه به مشاغل گوناگون برای همه افراد امکان اشتغال به کار و شرایط مساوی را برای احراز مشاغل برای همه افراد ایجاد نماید. همچنین در اصل بیست و نهم قانون اساسی حق بر تامین اجتماعی را تکمیل کننده دو اصل قبل قرار می دهد. «برخورداری از تامین اجتماعی از نظر: بازنشستگی، بیکاری، پیری، از کارافتادگی، بی سرپرستی، در راه ماندگی، حوادث و سوانح نیاز به خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت های پزشکی به صورت بیمه و غیره حقی است همگانی که دولت مکلف است طبق قوانین از محل درآمدهای عمومی و درآمدهای حاصل از مشارکت مردم، خدمات و حمایت های مالی فوق را برای یک فرد کشور تامین کند.

سازمان تامین اجتماعی یک سازمان بیمه گر اجتماعی است که رسالت اصلی آن، حمایت و پوشش بیمه ای مخاطبانش می باشد. در نگاه کلی باید گفت: خدمات رفاه و تامین اجتماعی در حوزه های بیمه ای، امدادی و حمایتی ارائه می شود که بیشترین نمود آن در حوزه های پرداخت مستمری و کمک های قانونی و هزینه های پزشکی است. انجام امور درمانی و بیمه مکمل درمان، امور بازنشستگی، وظیفه بیگری و مستمری بگیری، ارائه خدمات بیمه ای اعم از بیمه عمر و حوادث و انواع بیمه های متداول در کشور، پرداخت کمک هزینه های قانونی، اعطاء انواع تسهیلات نظیر وام و کمک های بلاعوض و خدمات رفاهی و ... در سطح آحاد بیمه شدگان تامین اجتماعی، از مهمترین رئوس تعهدات و حمایت های قانونی سازمان تامین اجتماعی می باشد.

منابع و مآخذ

^۱ - میزان غرامت مقطوع نقص عضو در تامین اجتماعی چگونه محاسبه می شود؟، به نقل از سایت:

<https://www.isna.ir/news/97021608495> تاریخ دسترسی: ۱۳۹۸/۵/۲۰.

۱. استوارسنگری، کوروش (۱۳۹۵) حقوق تأمین اجتماعی، تهران، انتشارات میزان.
۲. پرداخت غرامت نقص عضو و برقراری مستمری بازماندگان بدون توجه به «سابقه بیمه»، به نقل از سایت:
۳. <https://www.isna.ir/news/97021608495>
۴. پیترز، دنی (۱۳۹۴) تأمین اجتماعی مقدمه‌ای بر اصول اساسی، ترجمه: فراز فیروزمندی و سمیره احمدی، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش.
۵. جعفری، فاطمه (۱۳۸۶) مطالعه تطبیقی مستمری بازماندگان در اسناد بین‌المللی - حقوق ایران، امریکا، فرانسه، ایتالیا و...، فصلنامه داخلی سازمان تأمین اجتماعی، شماره ۹، سال دوم.
۶. ذاکر بایستی زهی، محمد (۱۳۹۷) حق بر تأمین اجتماعی، به نقل از سایت: <http://www.ion.ir/news/429501>
۷. سیر تا پیاز از کار افتادگی (شرایط + مراحل + محاسبه مستمری) به نقل از سایت: <https://www.bidbarg.com>
۸. شهبازی نیا، مرتضی (۱۳۸۷) حق بر خورداری از تأمین اجتماعی، فصلنامه تأمین اجتماعی، شماره ۳۰، سال نهم.
۹. عراقی، عزت‌الله (۱۳۸۳) اهمیت و جایگاه حقوق تأمین اجتماعی، ۱۳۸۳، فصلنامه تأمین اجتماعی، پیش شماره.
۱۰. عمرانی، حیدرقلی (۱۳۸۲) مقدمه‌ای بر تأمین اجتماعی، تهران، چاپ سکه.
۱۱. غفاریان، جواد (۱۳۹۴) بررسی و تحلیل نظام بازنشستگی در سازمان تأمین اجتماعی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی.
۱۲. ملکی، روح‌الله (۱۳۸۴) بررسی تأمین اجتماعی به عنوان یک حق بشری، نشریه حقوق اساسی، شماره ۵، سال سوم.
۱۳. میرزایی، علیرضا و میرزایی، زهرا (۱۳۹۴) ماهیت حق بر تأمین اجتماعی در اسلام، مطالعات حقوق بشر اسلامی، سال چهارم، شماره ۸.
۱۴. میزان غرامت مقطوع نقص عضو در تأمین اجتماعی چگونه محاسبه می‌شود؟، به نقل از سایت: <https://www.isna.ir/news/97021608495>
۱۵. نصیری، مرتضی (۱۳۸۲) جایگاه حقوقی سازمان تأمین اجتماعی در ساختار کلان مدیریت کشور، فصلنامه تأمین اجتماعی، شماره ۱۵، سال پنجم.
۱۶. نعیمی، عمران و همکاران (۱۳۹۵) قانون تأمین اجتماعی در نظم حقوقی کنونی، تهران، انتشارات جنگل جاودانه.